

Porträttet: *Dennis Holmberg*

av Lennart Thorin

Vem är Dennis Holmberg

Jag ska här försöka teckna en bild av denne, troligen den främste kännaren av mineralförekomsterna i Svappavaara och Kirunaområdet.

Dennis föddes i Piteå den 23 nov 1943. Efter uppväxtåren i hemstaden följde några år med ett kringflackande liv som byggnadsarbetare. Hans arbete förde honom ända ner till Skåne och under något år bodde och arbetade han bl.a. i Lund. Senare hamnade han i Mariestad för att 1967 tillsammans med hustrun Rigmor flytta till Kiruna.

Under årens lopp har han låtit skola om sig från byggnadsarbetare till TV-reparatör för att senare utbilda sig till elektriker. Som sådan har han f.ö. arbetat 14 år inom LKAB. Han slutade sin anställning här 1988 och efter en del ströjobb är det numera mineral för hela slanten som gäller. Rigmor har däremot förblivit LKAB trogen och

arbetar fortfarande i företaget.

Dennis intresse för geologi vaknade i slutet på 60-talet. I början var det dock bara fråga om guldvaskning och tillsammans med brodern Krister for han runt i stora delar av Norrland, Finland och Norge. Som alla vet kan det vara vanskligt att pröva lyckan som guldvaskare.

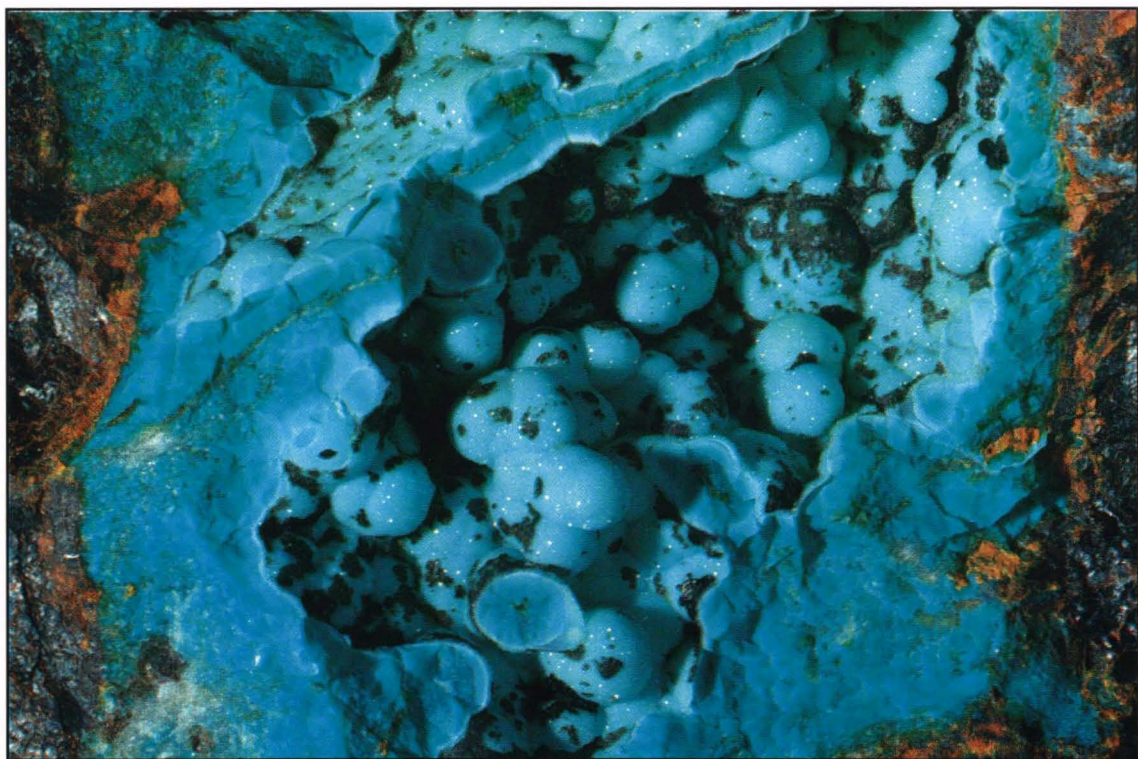
Resultatet blev väl inte heller vad han drömt om eller, som han själv uttrycker saken: «Guld har en sällsam benägenhet att vara smått». I början av 70-talet gick han några kurser i geologi men det verkliga intresset för mineral vaknade först när han omkring 1984-85 blev bekant med Carl-Gustav Bjällerud, likaledes en entusiast som tyvärr gick bort alltför tidigt. Dennis hade länge förgäves sökt någon likasinnad att dela sitt mineralintresse med. En dag fick han ögonen på en annons i lokaltidningen där Bjällerud, som då bodde i Jokkmock, lät meddela att han köpte upp mineral. Dennis ringde och resultatet

blev att han ganska snart fick just den läromästare och färdkamrat som han länge önskat sig.

Dennis vill minnas att hans första besök i Svappavaara ägde rum 1984. Då han inte kunde identifiera de första fynden gjorde han förfrågningar bland sakkunniga på LKAB. Ingen kunde dock svara på frågan vilka slags mineral han funnit. Han fick tips om att vända sig till Per Nysten i Uppsala. Sagt och gjort, Dennis sände ner några stuffer och fick besked att de mineral han funnit var strengit, kakoxen, beraunit, variscit och fluorapatit. (Det

var för övrigt vid ett besök hos Per i Uppsala som jag själv första gången fick se strengit och det var just den stuff som Dennis sänt för analys).

Bekantskapen med Bjällerud och det samtidiga resultatet av Per Nystens analyser gjorde att de två vännerna koncentrerade sitt sökande till Svappa. Det hade ju visat sig att det var fråga om både ovanligt vackra och i många fall sällsynta mineral. Tillsammans gjorde de under de närmaste åren otaliga besök i Svappa och inriktade sig speciellt på de fosfater som förekom i tipparna med

Krysokoll, Viscaria, Kiruna

Mangandendrit, Henrygruva, Kiruna

martitmalm. Under årens lopp har det givit till resultat fynd av 17 olika fosfater varav flera tidigare okända i Sverige.

Med tanke på det intresse han lagt ner på fosfaterna skulle man väl tro att det är dessa som ligger honom närmast om hjärtat. Märkligt nog är det inte så. Hans största passion är i stället granater. Han tycker det är beklagligt att man så sällan finner vackra granater på mineralmässorna. Kanske någon läsare av dessa rader kan tillfredsställa Dennis önskemål om vackra granater? Men kom ihåg, han har

stora krav på kvalitet.

Utan tvekan är det gruvan i Svappavaara som betytt mest för att grundlägga Dennis intresse för mineral. Hans fantastiska samling är också till stor del uppbyggd kring mineral från Svappa och genom mineral han bytt till sig mot dessa. Tillfrågad vilket han anser som sitt

finaste fynd uppger han att det tveklöst är strengiten från Svappa. Vid mineralmässan i Malmberget 1988 utsågs en av hans strengitstuffer till «Best in show» och Dennis fick motta förstapriset, 10.000 kronor. (Själv hade jag äran att ingå i den jury som utsåg pristagarna).

Bland de fosfater från Svappa som Dennis var den förste som fann och fick analyserat kan nämnas strengit, beraunit, kakoxenit, fluellit, tincit och variscit. Bjällerud i sin tur var den förste att finna crandallit, wavellit, rockbridegit och kidwellit.

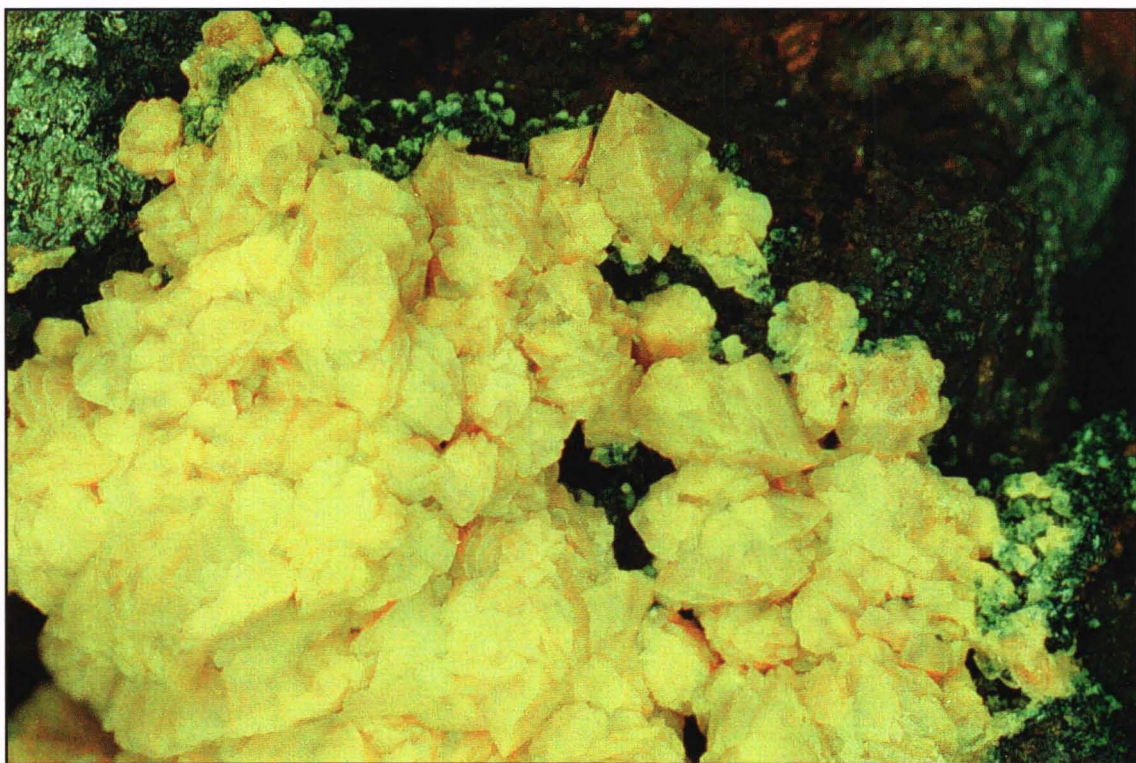
De vanligaste bland fosfaterna i Svappa torde vara strengit och beraunit och till de mest sällsynta hör variscit och papavauxit. Som bekant är en del av dessa fosfater intill förväxling lika varandra och i många fall krävs därför vetenskapliga analyser för att få dem identifierade. I detta sam-

manhang vill Dennis passa på att framföra sitt speciella tack till Per Nysten i Uppsala och Ole V. Petersen i Köpenhamn för allt arbete de lagt ner genom åren för att analysera alla mineral han sânt dem.

Malmbrytningen i Svappavaara startade 1968

En annan orsak har givetvis varit att det varit fråga om ett inhägnat och välbevakat industriområde varför eventuella besökare varit beroende av välvilja från LKABs sida. Det var således först när amatörgeologer började intressera sig för gruvområdet som mineralrikedomen blev känd. I första

uppstod en del kontroverser mellan amatörgeologer och företrädare för Nämnden för Statens Gruvegendomar (NSG) under den tid NSG bedrev undersökningsarbeten i området. När driften så småningom kom igång och verksamheten övertogs av det finländska företaget Outukompo underlättades

Crandalit, Svappavaara

och pågick till 1982 då driften lades ner. Vad som återstår i dagsläget är det stora pelletsverket.

Gruvdriften i Svappa pågick således under en relativt kort period. Detta kan kanske vara en av förklaringarna till att så lite varit känt tidigare om mineralrikedomen i Svappa.

hand tillkommer förtjänsten härav Dennis Holmberg och Carl-Gustav Bjällerud.

Förutom Svappa har Dennis naturligtvis undersökt även övriga gruvor och fyndplatser i Kirunaområdet. Bland dessa kan nämnas Pahtohavare. Som bekant

besöken avsevärt. Vi sätter ett minus i kanten för NSG:s ogina hållning och riktar i stället ett tack till Outukompo som på ett helt annat sätt än NSG tycks ha insett att det kan vara till gagn för båda parter att samarbeta med oss amatörgeologer. De flesta

Kalcit, trigonal, M-B

som besökt Pahtohavare har väl varit nöjda med vackra fynd av malakit och krysokolla. Dennis har, förutom dessa vanliga mineral, även funnit cuprit, azurit, covellin och gedigen koppar.

Från Viscariagruvan kan han redovisa fynd av azurit, erytrin, chalkantit, devillin, thaumasit och gedigen koppar. Som bekant har både

Pahtohavare och Viscaria drivits på kopparmalmer. Dennis har även gjort en del trevliga fynd i järngruvorna i trakten. Från Henrygruvan kan han således uppvisa fynd av bornit, krysokolla, malakit och pyrolusit och som sällsynthet även strengit. Från Kirunagruvan slutligen kan nämnas kristaller av kalcit, ankerit, bergkristall, andradit-granater och covellin.

Men det är inte bara gruvorna som bidragit till hans samlingar. Från en järnvägsskärning invid Kalixforsbron kan han således redovisa vackra fynd av prehnit, epidot, kopparkis, albit, chabazit, stilbit, ilmenit och kalcit. Som bekant finns det även gott om granater på många platser i fjällvärlden och som exempel nämner Dennis Björkstugan vid E10 mot Norge, där det finns rikligt med almandingranat.

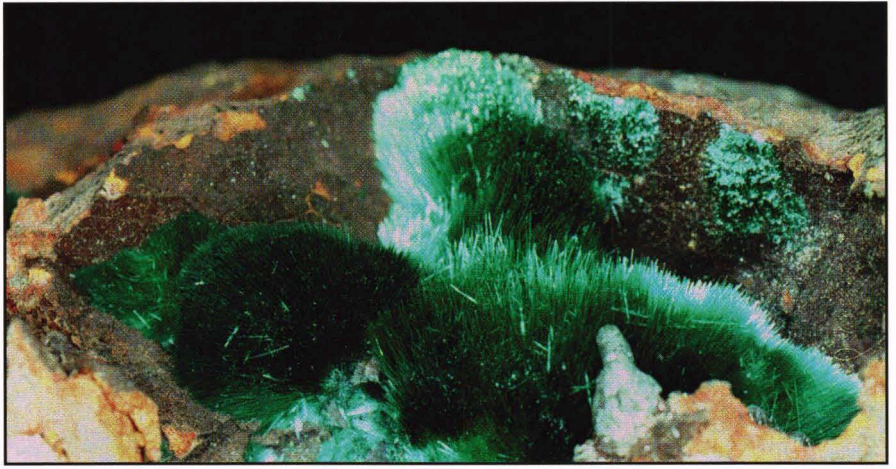
Som väl de flesta mineralsamlare redan känner till fick Dennis i mars 1989 i uppdrag av LKAB att organisera alla besök i Svappavaaragruvan. Avtalet tillkom sedan det gång på gång visat sig att besökare till gruvan flängde runt på själva arbetsplatsen och t.o.m. tog sig in i pelletsverket. För den som är intresserad finns det således möjlighet att under sommartid själv besöka Svappa. Dennis tar emot besökare tisdagar och onsdagar klockan 10.00—17.00 mot en avgift av 150 kronor per person.

I dagsläget är säkert möjligheterna att göra praktfynd av fosfater ganska små men fortfarande torde man kunna göra mindre fynd och framförallt fynd av vackra zeoliter i gråbergstipparna, exempelvis scolecit, chabazit,

stillbit och heulandit jämte en hel del andra mineral.

Sedan sommaren -95 har Dennis en sällsynt vacker mineralutställning i Jukkasjärvi (1,5 mil utanför Kiruna) där han har c. a 500 objekt till beskådande.

Samlingen är för övrigt avsedd att utökas och redan till sommaren -96 lär den säkerligen ha ökat i omfång. Förutom den permanenta utställningen i Jukkasjärvi disponerar han en gammal verkstadslokal,

Malakitt, Pahtohavare, Kiruna

«High Chaparrall», inom LKABs gruvområde i Kiruna. Här finns omkring 1.500 stuffer noggrant registrerade och dokumenterade. Om man inte själv har turen att finna det man söker i varphögarna kan ett besök på High Chaparrall rekommenderas. Här har alla besökare möjlighet att skaffa sig mineral av absolut toppklass från de lappländska gruvorna.

Mitt första besök i Svappavaara ägde rum i månadsskiftet maj juni 1986. En av anledningarna till besöket var just den vackra stuff med strengit som Per Nyström visat mig. När jag befunnit mig på varphögarna en god

stund fick jag plötsligt syn på två andra besökare som satt nedhukade över ett fynd. Det visade sig vara Dennis Holmberg och Carl-Gustav Bjällerud. Det var mitt första sammanträffande med Dennis och Carl-Gustav men det har blivit många fler sen dess.

Under de senaste månaderna har Dennis varit sysselsatt med vissa omdisponeringar i «High Chaparrall» samt märkning och registrering av säsongens fynd. Samtidigt håller han på att lära sig stenslipning och silversmide. Hans andra hobby, myntsamlade, har tyvärr fått stå tillbaka för mineralintresset. Säkerligen har Rigmor och barnen Anna och Stina många gånger önskat att han fortsatt med myntsam-

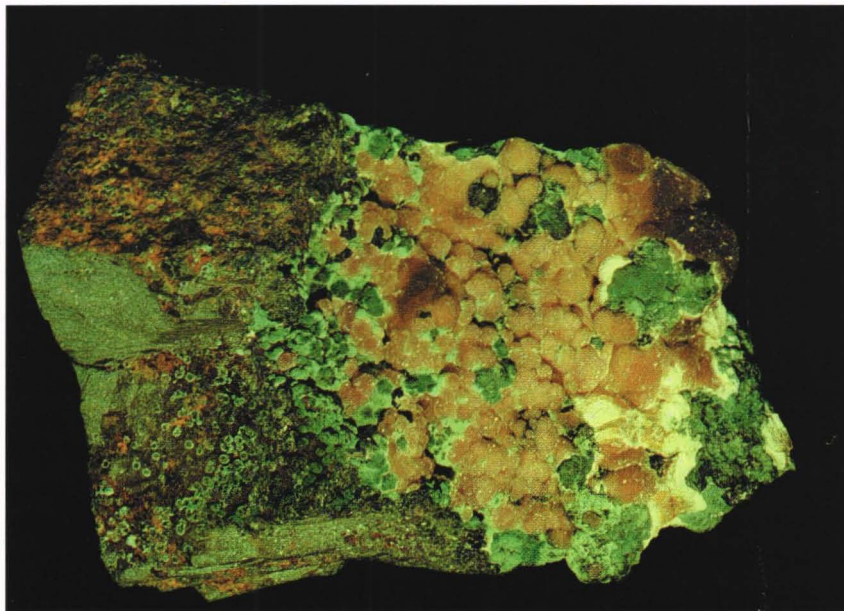

Strengit

landet i stället för att belamra lägenheten med stenar.

av Svappavaaramineralen.

Tillägg

Strengit, rockbridgeit, Svappavare

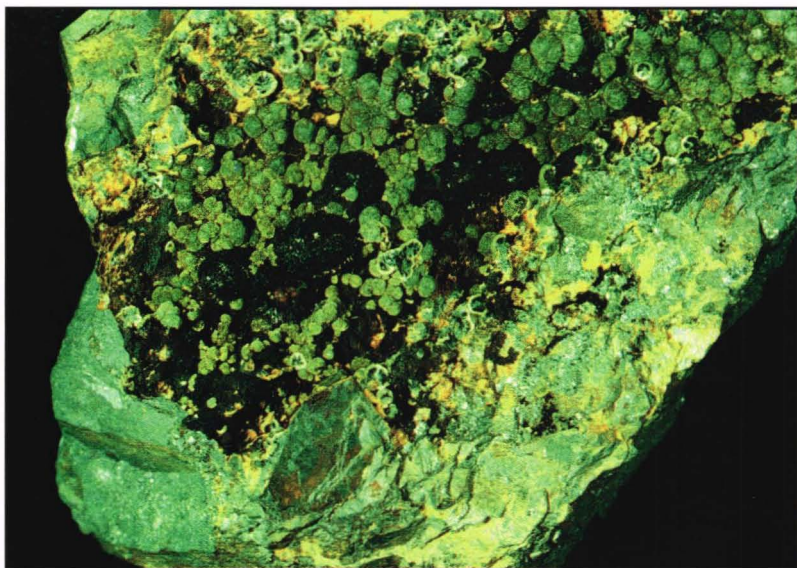
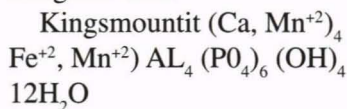
Om Kenneth Holmgren kan sägas vara den som öppnade dörrarna till Malmbergets gömda mineralskatter (Stein 3/95) har Dennis varit pionjär vid fynden av de vackra och i en del fall mycket sällsynta mineralen från Svappavaara (Leveäniemi-gruvan).

Som komplement till denna artikel följer Dennis egen förteckning över fosfater i Svappavaara jämte en lista över övriga mineral som anträffats i Svappa.

Avslutningsvis riktar vi alla amatörgeologer ett tack till Dennis för "upptäckten"

Sedan artikeln om Svappavaaramineralen blivit färdigskriven kom jag av en händelse att tala med Björn Karlsson om fosfaterna i Svappa. Björn kunde då berätta att han för några år sedan funnit ett mineral i Svappa som han inte kunde identifiera. Han har därför låtit analysera detsamma både via Jörgen Langhof på Riksmuseet och hos tysk expertis. Det samstämmiga svaret har blivit att det är fråga om

Kingsmountit.

Kidwelit (grön) beraunit (svart), Svappavare

Således ytterligare ett fosfatmineral från Svappa.

Som framhållits i artikeln kan Svappavaara uppvisa en mycket stor rikedom på olika mineral. Förutom de berömda fosfaterna har Svappa även blivit känt för den ymniga förekomsten av olika zeoliter. Nedan följer en förteckning i alfabetisk ordning över kända och identifierade mineral från Svappa.

Förteckningen gör ej anspråk på att vara komplett.

Aktinolit

Albit
Ankerit
Apofyllit
Azurit
Biotit
Chabazit
Diopsid
Epidot
Götit
Heulandit
Hornblände
Hämatit
Ilmenit
Jarosit
Kalcit
Kaolinit
Kopparkis
Laumontit

Limonit
Magnetit
Microklin
Molybdenglans
Montmorillonit
Muskovit
Natrolit
Pyrit
Scolesit
Siderit
Sillimanit
Skapolit
Stilbit
Talk
Titanit
Tremolit
Turmalin